

УДК 811.111

С. Б. Моркотун,

кандидат педагогічних наук, викладач

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРНОГО ОФОРМЛЕННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЙНОЇ ПРОМОВИ

У статті обґрунтовано необхідність формування презентаційних умінь у сучасних фахівців. Наведено три точки зору, що стосуються структурних особливостей презентаційної промови – виступи, що мають трикомпонентну, чотирикомпонентну та п'ятикомпонентну структуру. Обґрунтовано доцільність дотримання чотирикомпонентної структури презентаційної промови. Проаналізовано завдання кожного структурного етапу промови, методи організації матеріалу. Розглянуто лінгвістичні особливості оформлення презентаційного виступу.

Практика залучення українців до участі в міжнародних проектах, робота в транснаціональних корпораціях, поліфункціональність їх професійної діяльності вимагають від майбутніх фахівців володіння презентаційними вміннями для представлення результатів роботи багатонаціональній аудиторії. Сформовані презентаційні вміння є важливою фаховою ознакою професіонала, оскільки сприяють оптимізації взаємодії з аудиторією і завдяки своїй змістово-синтетичній сутності та логіко-емоційній природі здійснюють комплексний вплив на емоційну, інтелектуальну, вольову сфери особистості презентатора і слухача.

Мета даної статті – розглянути лінгвістичні аспекти структурного оформлення презентаційного виступу англійською мовою.

Успіх презентації багато в чому залежить від структури доповіді. Аналіз літератури з проблеми засвідчує, що дослідники дотримуються різних точок зору на структуру презентації:

1. Трикомпонентна структура – вступ, основна частина, висновок – розглядається Г. З. Апресяном, Л. І. Мацько, О. М. Мацько, П. Сопером, І. Томаном та іншими. На їх думку, цю триєдність можна назвати класичною, оскільки вона вірно відображає накопичений риторичний досвід і фактично має силу закону. Завдяки такій триєдності промова стає стрункою і зрозумілою.

2. Чотирикомпонентна структура (четвертий елемент – відповіді на питання) висувається Н. Брігером, Р. Гандапасом, Н. О'Дрісколлом, М. Еллісом, М. Пілом, С. Ребриком, Ф. Рейсом. Відводити час для відповідей на питання у кінці виступу рекомендується за формальних обставин спілкування, коли присутня велика аудиторія чи презентатор обмежений часовими межами. Дослідники зазначають, що відповідати на питання можна і до, і під час презентації.

Етап відповідей на питання до початку виступу використовується у тому випадку, якщо необхідно, щоб аудиторія одразу активно включилась у роботу. Цей прийом є одним із способів оволодіння увагою слухачів, встановлення контакту з аудиторією.

Відповідати на питання під час презентації не завжди доцільно, оскільки витрачається час на незаплановані паузи для обмірковування відповідей, презентатор може дещо порушити логіку викладу матеріалу чи повністю зруйнувати виступ. Для уникнення цих негативних наслідків Л. Арредондо рекомендує відповідати на питання, якщо вони задаються під час презентації, після кожного ключового положення. Зауважимо, що залучення слухачів у роботу значно підвищує комунікативну спрямованість виступу.

3. П'ятикомпонентна структура (відкриваюча частина, вступ, основна частина, огляд, висновки) обґрунтовується Л. Арредондо. Відкриваюча частина виконує три функції: організувати керівництво слухачами, представити доповідача і предмет презентації, захопити увагу аудиторії. У вступі презентатор має спрямувати увагу слухачів на питання, що будуть розглянуті під час доповіді. Одночасно він виступає елементом переходу до основної частини, яка складається з ключових пунктів (головних ідей), матеріалу, який їх підтверджує, та переходів. Під час огляду доповідач має ще раз нагадати аудиторії ключові пункти для їх кращого запам'ятовування слухачами. У висновках презентатор дякує за увагу, а також закликає, спонукає чи просить аудиторію виконати певні дії. Ці дії становлять ціль презентації.

Зазначимо, що структура презентації, запропонована Л. Арредондо, є більш деталізованим варіантом класичної трикомпонентної структури. Дослідник розбиває вступ на відкриваючу частину та власне вступ. Теж саме відбувається і з висновками – огляд і власне висновки.

Ми дотримуємось чотирикомпонентної структури презентаційної промови, оскільки саме їй надають перевагу більшість фахівців-презентаторів. Крім того, чотирикомпонентна структура презентації має за основу перевірену на ефективність класичну трикомпонентну, не є занадто деталізованою, включає специфічний і необхідний для даного жанру публічного виступу етап – відповіді на питання.

Кожна складова має свої структурні та лінгвістичні особливості, обумовлені специфікою сприйняття мовного повідомлення, реалізує певні наміри презентатора і вимагає сформованості відповідних умінь,

необхідних для її ефективного проведення. Розглянемо етапи презентаційного виступу із зазначенням для кожного з них найважливіших лінгвістичних особливостей.

Вступ, який займає 5-10 % від часу всієї презентації, у змістовному плані – постановка проблеми, у психологічному – підготовка слухачів до сприймання промови, у структурному – введення в тему промови. На початку виступу презентатору необхідно встановити контакт з аудиторією, викликати зацікавлення й організовувати діяльність слухачів.

Постановка проблеми здійснюється за допомогою таких виразів, як:

- The subject / topic of the presentation is...
- In my presentation I'll be proposing...
- In my presentation today I'm going...
- I'll be developing three main points. First, I'll give you... Second... Lastly...

Психологічна підготовка аудиторії до сприймання промови можлива за допомогою наступних висловів:

- What I'd like to do this morning is to present...
- What I'm going to explain this afternoon are...

Введення в тему промови відбувається за допомогою наступних фраз:

- Firstly, I'd like to... Secondly, we can... I'll finish with...
- My presentation will be in two main parts. In the first part I'll... And then I'll...
- If you have any questions, please feel free to ask them after the main part of the presentation.

Прийоми організації вступу залежать від його типу, який, у свою чергу, визначається конкретною ситуацією публічного спілкування. У риторичі виділяють два типи початку промови: природний і штучний.

Природний вступ без попередньої підготовки вводить аудиторію у суть справи. Зміст такого вступу тісно пов'язаний зі змістом промови, представляє його. Найбільш поширеними типами природного початку є наступні: повідомлення причини, яка змусила оратора виступати; повідомлення цілі виступу; обґрунтування теми виступу; постановка проблеми; вказівка на односторонність, прибічників (для підтвердження вагомості свого виступу); історичний огляд.

Для активізації втомленої чи неуважної аудиторії презентатор має вміти користуватись додатковими засобами привернення уваги у поєднанні з природним вступом. До них відносяться такі прийоми: парадокс; іронічне зауваження чи жарт, які пов'язані зі змістом промови; запитання до слухачів.

Штучний вступ має метафоричний зв'язок зі змістом основної частини. Використовується у недобррозичливій, критично налаштованій аудиторії чи у тих випадках, коли слухачі дуже неуважні. Такий вступ концентрує увагу слухачів, допомагає віднайти спільні зацікавлення, схожі погляди аудиторії та презентатора, дає емоційний ключ до розуміння промови.

Т. В. Анісімова, О. Г. Гімпельсон зазначають, що всі форми штучного вступу є засобами привернення уваги, їх зміст зводиться до формулювання проблеми, яка буде вирішена у промові. Отже, презентатор має вміти влучно: розповідати притчі, легенди; наводити афоризми; проводити аналогії; вживати іронічні зауваження чи жарти, не пов'язані зі змістом промови; задавати питання філософського чи оцінного характеру, що побічно стосуються теми; представляти суспільну чи моральну оцінку події, що обговорюється; тактично висловлювати оцінку аудиторії для подолання певного недоліку.

Промовець також повинен уміти користуватись раптовим початком: коли він схвилюваний певною подією, то, як правило, починає промову раптово, розкриваючи слухачам свої почуття. Для такого вступу необхідні досвід і ерудиція.

Основна частина презентації становить 70-85 % промови. У ній розкривається тема виступу, пояснюються висунуті положення, доводиться їх правильність. Завдання етапу – охарактеризувати ситуацію, запропонувати можливі шляхи її покращення й обов'язково представити власний варіант вирішення проблеми – кульмінація презентації. Презентатор має вміти закликати аудиторію до відповідних рішень і дій, показавши переваги своєї пропозиції.

Під час викладу основних положень промови презентатору стануть у нагоді наступні вирази:

- A key problem is...
- The main explanation for this is...
- There are two reasons / explanations for this. First, ... Second, ...
- This is due to... and also to...
- One way to solve this problem is... Another is to...
- There are two alternatives...
- Now, I'll show you the...
- Looking at the chart you can see...

Основна частина може включати, залежно від ситуації, не більше трьох ключових положень, які, у свою чергу, розпадаються на дрібніші інформаційні блоки. Саме така кількість положень, аргументів або

причин обумовлюється особливостями людської пам'яті [1: 61-62]. Виклад ключових положень можливий за допомогою таких висловів, як:

- Firstly... Secondly... Finally...
- Moving on to the area of...
- I'd now like to turn to...
- The next point I'd like to consider is...
- That completes my overview of... so now I'd like to move on to...

Автори численних праць пропонують наступні методи розгортання основної частини промови: дедуктивний, індуктивний, порівняння, аналогії, хронологічний, географічний, тематичної організації інформації, "крещендо", ситуаційного аналізу, модульної подачі матеріалу, просторового викладу інформації, причиново-наслідкової побудови повідомлення, дефініційного представлення інформації, представлення матеріалу згідно властивостей речей чи явищ фізичного світу, за певною схемою (теорія і практика, обов'язок і вигода, факт і його практичне значення) [2: 113-127; 3: 223-227, 283-294]. Як зазначають дослідники, в чистому вигляді вказані методи зустрічаються рідко. Частіше спостерігається змішаний тип композиції, при якому презентатор комбінує різні способи викладу матеріалу, що дозволяє зробити структуру головної частини більш оригінальною.

Відповідаючи на питання аудиторії, доповідачу необхідно розв'язати непорозуміння, розкрити деталі, зберігаючи при цьому впевнений вигляд. Під час цієї фази презентатор діє за схемою, що у своєму складі містить чотири етапи – вислуховування, розуміння, схвалення, відповідь:

- I'm sorry, I didn't hear. Which slide was it?
- Sorry, could you repeat that?
- So, what you're asking is...
- If I understand the question correctly, you would like to know...
- When you say... do you mean...?
- Yes, I quite see your point...

Дослідники не рекомендують завершувати презентацію етапом відповідей на питання. Останнє питання чи коментар слухачів може зіпсувати фінал виступу. Крім того, презентатору важче завершити виступ, коли в кінці слово бере аудиторія. Завершальний етап презентації дозволяє оратору знову привернути увагу слухачів до теми виступу, взяти під контроль захід.

У **висновках** узагальнюються ключові положення, висунуті в основній частині, підкреслюється головна думка виступу, наголошується на перевагах власного варіанту вирішення проблеми чи пропозиції. Під час цієї структурної частини промови можуть використовуватись наступні вирази:

- Let me just run over the key points again.
- I'll briefly summarize the main issues.
- At this stage I'd like to go over / run through...
- So, as we've seen in this presentation today...
- In conclusion...

Проте, головне завдання етапу – сформувати емоційний фон для збереження аудиторією готовності виконати поставлені завдання після завершення презентації. Для успішного завершення публічного виступу промовець має володіти вміннями наводити влучні цитати; висловлювати незвичні, несподівані судження, що різко розходяться із загальноприйнятою думкою; порівнювати; закликати і спонукати. С. Б. Ребрик зазначає, що вступ і заключна частина разом можуть займати до 30 % від загальної тривалості презентації, та загальне враження від виступу на 80 % визначається саме цими фазами [2: 46].

Для завершення виступу презентатору будуть корисними наступні вислови:

- I'd like to leave you with the following thought / idea.
- That brings me to the end of my presentation.
- That completes my presentation.
- Before I stop / finish, let me just say...
- That covers all I wanted to say today.

Знання особливостей проведення презентації, наявність необхідних умінь і тривалої практики є важливою складовою майстерності фахівця, яка визначається за результатами його діяльності. Крім того, дані знання та вміння допоможуть виробити авторський стиль поведінки в аудиторії перед різними типами слухачів, природно почувати себе перед будь-якою віковою групою. Незважаючи на те, що вченими розроблено широкий спектр питань, перспективи дослідження ми вбачаємо у простеженні лінгвістичних особливостей презентаційного виступу, що дасть можливість створити достатню базу для подальшого всебічного вдосконалення професійної майстерності фахівця, розвиватиме культуру його спілкування, зміцнить основи комунікативної компетентності майбутнього спеціаліста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ребрик С. Б. Презентация : Подготовка и проведение : 10 уроков : [руководство для корпоративного и индивидуального обучения & Дайджест из книг С. Ребрика] / С. Б. Ребрик. – М. : ЭКСМО, 2005. – 200 с. – (Бизнес. Политика).
2. Мацько Л. І. Риторика : [навч. посібник] / Л. І. Мацько, О. М. Мацько. – К. : Вища школа, 2003. – 311 с.
3. Сопер П. Л. Основы искусства речи / П. Л. Сопер. – [2 испр. изд.]. – М. : Прогресс : Прогресс-Академия, 1992. – 416 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Rebrik S. B. Presentatsiia : Podgotovka i provedenie : 10 urokov : [Presentation : Preparation and Conducting : 10 Lessons : [rukovodstvo dlia korporativnogo i individual'nogo obucheniya & Daidzhest iz knig S. Rebrica] / S. B. Rebrik. – M. : EKSMO, 2005. – 200 s. – (Biznes. Politika).
2. Mats'ko L. I. Rytoryka [Rhetoric] : [navch. posibnyk] / L. I. Matsko, O. M. Matsko. – K. : Vyshcha shkola, 2003. – 311 s.
3. Soper P. L. Osnovy iskusstva rechi [Basic Public Speaking] / P. L. Soper. – [2 ispr. izd.]. – M. : Progress : Progress-Akademiia, 1992. – 416 s.

Матеріал надійшов до редакції 11.04. 2012 р.

Моркотун С. Б. Лингвистические особенности структурного оформления презентационной речи.

В статье обоснована необходимость формирования презентационных умений у современных специалистов. Представлены три точки зрения, которые касаются структурных особенностей презентационной речи – трехкомпонентных, четырехкомпонентных и пятикомпонентных выступлений. Обоснована целесообразность использования четырехкомпонентной структуры презентационной речи. Проанализированы задания каждого структурного этапа речи, методы организации материала. Рассмотрены лингвистические особенности оформления презентационной речи.

Morkotun S. B. Linguistic Peculiarities of Presentation Speech Structuring.

The article grounds the necessity of modern specialists' presentation skills formation. Three outlooks for a presentation speech structuring are presented – three-component, four-component and five-component speeches. Appropriateness of the usage of a four-component speech is accounted. The tasks of each structural component of the speech, methods of the information organization are analyzed. Linguistic peculiarities of the presentation speech arrangement are investigated.